

Les últimes lletres

«LA LLENGUA DE LES FLORS I LES CALLADES COSES»¹

ESPONELLÀ, Núria

Gran Cafè

Columna, Barcelona, 1998, 211 pàg.

Si busqueu truculències a l'ús, físiques o morals, no us prengueu la molèstia de llegir-lo: us heu equivocat de llibre. *Gran Cafè* és una novel·la d'amor. Més exactament: és una novel·la sobre l'amor, més que no pas una història d'amor, perquè en serveix una teoria.

El fet és que s'hi relaten bàsicament dues històries. La «principal» s'esdevé en el passat: la història d'amor entre Martina i Albert Bricaud que té com a escenari Ceret, a l'estiu-tardor de 1940. La història del present, ambientada també a la vila del Vallespir –i, molt secundàriament, a Girona–, li fa de marc fins que, en un moment donat, ambdues conflueixen d'alguna manera. Els relats s'alternen per mitjà d'una estratègia habitual en la narrativa de tots els temps: un personatge del present, la Montse, llegeix un escrit d'un personatge del passat, aquí un dietari que ha deixat la Martina. El relat, a banda de l'alternança temporal, es complica encara pel fet que hi ha tres nivells narratius. Al final, apareix, de sobte, un nivell narratiu nou que engloba els altres dos, el del narrador del present i el del dietari-narrador del passat. Aquesta complexitat, que pot semblar que sap què explicada així, és ben resolta per l'autora, de tal manera que no en resulta cap mena d'entrebanc.

Ceret, als anys 39-41, lluny de la visió plàcida de costum, és aquí un indret convulsionat si més no per als esperits que hi van a raure per circumstàncies diverses: la Montse, la Maria, l'Albert

Bricaud, els quals hi fan la seva aparició xocats, torturats d'una manera o altra. Tots ells fugen d'alguna cosa. I serà l'amor qui, tard o d'hora, els guarirà. L'amor i les herbes. Aquest és, segurament, l'encert més destacable de *Gran Cafè*: l'aliatge, simbòlic i real alhora, entre amor i natura. M'explico. Hi ha quatre receptes que fan de pòrtic a cadascuna de les quatre parts en què es divideix la novel·la, alhora que fan de referent simbòlic de l'estat emocional que hi prevaldrà. Es tracta de receptes fetes a base de plantes medicinals: la medicina natural serà una pràctica permanent, activa i passiva, dels personatges al llarg de la novel·la. Al capdavall, el *leitmotiv* és la comunió dels personatges amb la naturalesa. No és en va que les escenes d'amor més abrandat i carnal s'esdevenen, en la seva gran majoria, en plena natura. Els trets més positius dels personatges són així mateix la naturalitat, l'espontaneïtat.

Gosaria dir que la teoria que fa de nucli a la novel·la és que l'amor, com la matèria, no es crea ni es destrueix sinó que es transforma. Millor dit: roman. Una comparació tan grollera i poc-solta només podia ser meva –no cal dir-ho– però ens servirà per entendre com la història d'amor frustrada al Ceret de 1940 pot *fructificar* en el Ceret del present. La imatge «botànica» –no podia ser d'altra manera– no és meua sinó que pertany a la teoria amorosa tal com és exposada per un personatge de *Gran Cafè* (pàg. 161).

L'autora es proposa d'explicar aquesta història complexa d'una manera clara. I se'n surt sense haver de conjurar experimentalismes narratius: *Gran Cafè* és una novel·la clàssica. Vull dir que hi ha un relat al servei d'una història. Ni el tema és extravagant, ni el discurs és sotmès a capgirells tècnics. Els conflictes no són èpics en el sentit d'espectaculars i peregrins; pertanyen a una altra èpica, no menys grandiosa: la de l'aventura humana dels sentiments. Hi ha, això sí, una alternança hàbil de les seqüències temporals del present i del passat. I una cura rigorosa en la focalització narrativa.

D'altra banda, la novel·la està saturada d'una sensualitat exuberant: colors, olors, sensacions de tota mena... Per exemple, l'estat d'ànim dels personatges no és descrit amb recursos de manual de psicologia sinó mitjançant sensacions físiques, orgàniques, sovint a través d'imatges ben arrelades al paisatge, a la natura del país. Convé encara que faci esment de l'enorme riquesa lèxica que atesora *Gran Cafè*.

Bastida sobre elements que l'autora coneix bé –el paisatge, la complicitat entre personatges femenins, el lirisme...– *Gran Cafè* és la primera novel·la que ens serveix la Núria Esponellà. A fe que el registre líric d'aquesta poeta reconeguda hi és ben palès. Això, que se sol dir per compensar febleses narratives, aquí no és sinó un valor afegit.

Pep Balsalobre

1. Traducció del darrer vers del poema «Élévation» de Baudelaire, reproduïda a la pàg. 26 del llibre.